

resi vállalatnak, — egy nagy budapesti malom — hivatalos órái nicsenek és ehhez hozzáteszi, ami már jogtétel jelentőségű, hogy „a hivatalos órákhoz nem kötött szerződéses munka elvégzéséért külön kikötés nélkül, túloradíjazás nem jár“. Nehéz feladat volna a Kuria kijelentéseinek rideg jogászai szempontból való kritikája, minthogy nincs oly törvényes rendelkezés, amely a túlorákat szabályozná. De még így is messzemenőnek érezzük a Kuria kijelentését, amely a munkaidő korlátatlanságának álláspontján látszik állani, vagy legalább is nem tesz semmi megszorítást a munkaidő terjedelmére. A törvényhozás feladata volna, hogy e kérdésben rendezett viszonyokat teremtsen, de a judikatura teremtő ereje a törvényhozás mulasztását is ellensúlyozhatná. Meg lehetett volna állapítani a tényleges viszonyok alapján egy normál munkaidőt és akkor túlorát jelent a munkában eltöltött minden idő, amely ezt a normális munkaidőkeretet meghaladja. Itt újból megismétlődik a szociálpolitikának a gyakorlati gyöngéje, hogy a méltányosabb munkaadó hátrányosabb helyzetbe kerül. Azáltal ugyanis, hogy a vállalat nem állapít meg hivatalos órát, a Kuria szerint mentesíti magát elvileg a túlóra díjazása alól, mert hivatalos óra híján nincs „túlóra“. Egyetlen jogtétel sem kívánatos amely előnyben részesíti a méltánytalanabb eljárást és oly hátránnyal terheli a méltányos munkaadót, amelynek terhe alól a kevésbé belátó munkaadó önkézevel megszabadítja magát. Nem tartjuk helyesnek, ha munkaügyi gyakorlatunk egyszerűen arra támaszkodik, hogy a törvényhozás nem alkotta meg a szükséges jogszabályokat és hogy a bíróságnak nem lehet feladata a törvényhozási munkát pótolni. A kiegyenlítő méltányosság elveinek az egyes esetekben való alkalmazása az elv következményeinek levonása még nem egyértelmű a törvényhozói munka pótlásával. Erre a kiegyenlítő méltányossági szellemre a mai időkben talán fokozottabb szükség van, mint valaha és fájdalmas érzés, ha a Kuria gyakorlatában a *lex lata* rideg szelleme teljes nehézséggel él. Szeretnők a munkaügyi jogterületen is a méltányosság-
nak azt a magas hullámverését látni, amely például a törvénytelen gyermek igényei körüli gyakorlatban, vagy közelebbi témát említve, a nyugdíjvalorizáció terén törvény híján is észlelhető volt.

B. S.

A hitelező tapasztalatlansága. A tapasztalatlanság nem új fogalom a magyar corpus juris szótárában. Főleg büntető-törvényeink (Btk. 385. §, 1883:XXV. t.-c. 1. §) operálnak vele, a jövő magánjogában is nagyfontosságú szerep vár rá az u. n. kizsákmányoló ügyletek megtámadásánál (Mjt. 977. §). A most idézett törvényhelyek az adós oldaláról, egy újabb törvényünk — 1928:XII. — azonban a *hitelező* részéről kívánja a tapasztalatlanság kellékét, amikor a családi vagy öröklési jogon alapuló pénztartozások utólagos átértékelését engedi meg. Az idézett törvény 15. §. negyedik bekezdése szerint az utólagos átértékelésnek egyik feltétele, hogy a jogosult az átértékelési követelést annak kiegyenlítésekor *tapasztalatlansága* miatt nem érvényesítette.

Fel fog vetődni a kérdés: mit ért a törvény ehelyütt tapasztalatlanság alatt? Vajjon azt-e, amit a közfelfogás eddig e fogalom alá vont: az életviszonyokban való járatlanságot, avagy pedig a jogban, par excellence az átértékelési jogkérdésekben való tájékozatlanságot is.

Bár ismeretes előttünk az érv, hogy e kivételes törvényhelyet megszorítólag kell magyarázni, mégis meggyőzőbb és igazságosabb felfogásnak tartjuk, ha az átértékelési jogban való tájékozatlanságot is tapasztalatlanságnak minősítjük.

E vitás pont különben határkérdés a jogban való *tévedés* tanával. A tudatlanság (ignorantia) és a tévedés (error) az elmélet szempontjából *azonos* jogkövetkezményeket szülő körülmények, lévén a jogtudatlanságnak (ignorantia juris) és a jogban való tévedésnek (error juris) azonos következményei vannak. Vizsgálандó tehát, hogy magánjogunknak mik a követelményei a tévedés címén történő megtámadás esetén.

Szabályként áll, hogy a tévedés elsősorban *menthető* legyen, a jogban való tévedés (error juris) pedig elvileg nem menthető, mert a jogszabályok nem tudásával senki sem exculpálhatja magát. Az újabb jogfejlődés azonban már oda mutat, hogy a tévedés címén való megtámadásnál a menthetőség el van ejtve (Nptk. 119. §, Mjt. 1002. §), vagyis a tévedő fél — egyéb feltételek fennforgása mellett — még durva gondatlansága esetén is megtámadhatja szerződéses nyilatkozatát. A jövő joga szerint nem a szorgalmas családapa (gondos vagy gondatlan) eljárása, hanem az akarat szabadsága s tisztasága a döntő. Ez az álláspont logikus is, mert megfelel annak az indeterminista alap gondolatnak, amin az egész kötetlmi jogunk felépül.

Amde a mai jog szerint sem áll kivétel nélkül az error juris menthetetlensége. Ha maga a *jogszabály vitás*, a reá vonatkozó tévedés is menthető. Nem lehet ugyanis a laikus felektől kívánni, hogy jobban ismerjék a jogszabályokat, mint a jogászok, nem lehet tehát őket gondatlansággal sem vádolni, ha a jogászok maguk sincsenek tisztában a jogszabályok fennállása és tartalma tekintetében. Már pedig nincsen talán az egész magyar jogtörténetben olyan joganyag, amely az alapelvek, a szabályok konstrukciója, a jogtechnika, a mértékek stb. szempontjából annyira vitás lett volna, mint épp az átértékelési jog. Hisz volt idő, midőn azt sem tudtuk: mi a valorizáció, amikor jogszabály még ítéleti döntések embrionális alakjában sem létezett. Már pedig ami nem volt, azt nem lehetett tudni sem. Később az egyes jogtételék lassan kialakultak ugyan, de a legnagyobb jogbizonytalanság képét mutatták. A római jogászok már kontroversnek látták a jogszabályt, ha különböző iskolák más és más nézetet vallottak (diversae scholae autores); az átértékelési jog területén az iskoláknál is hatalmasabb szervezetek, „osztályok“ érdekei ütköztek össze. A valorizáció egyik alapos ismerőjének, dr. Blau Györgynek kitünő tanulmányaiból (A magyar val. eddigi története Jk. 1926. Valorizációs joggyakorlatunk 1926-ig; U. a. 1927-ig) tisztán látható, hogy a valorizáció története osztályok és érdekcsoportok küzdelme volt és

a harc állandó hullámzás képét mutatta. A legkitünőbb magánjogász sem tudhatta: hányadán áll a valorizációval.

Joggal hivatkozhatik tehát tapasztalására nemcsak a laikus, hanem az a fél is, akit ügyvéd képviselt, de még a kuriai bíró is, ha követelésének nem valorizált kielégítésekor a magyar bírói gyakorlat az átértékelést egyáltalán nem, vagy csak szórványosan és kivételesen ismerte.

Ifj. dr. Nagy Dezső.

Házaselek jogviszonya a házasság felbontása után.

A házassági perben hozott jogerős bontóperbeli ítélettel a házastársak közötti házastársi viszony megszűnik. Természetesen tehát azok a jogok és kötelezettségek, melyek a házastársakat, mint házastársakat illették, illetve terhelték, megszűnnek. A házassági vagyoni viszonyok is lebonyolításnyernek, a házassági vagyoni érdekeltségek és kapcsolatok mintegy felszámoltatnak. Az újabb bírói gyakorlatban azonban vannak olyan ítéletek, melyekből azt az elméleti következményt kell a jogi tudománynak levonnia, hogy valami utólagos, árnyékszerű maradványa a megszűnt jogviszonynak mégis megmarad. Érdemes lenne más, megszűnt jogviszonyoknál is ezeket a kötelező jellegű jogi kapcsolatokat feldolgozni (pl. a különböző szavatosságok a teljesítés után).

A házassági törvény maga szabályoz ilyen fennmaradó jogokat és kötelezettségeket. Így a Ht. 94. §-a a nem vétkes nő névviselési jogát, a Ht. 90—92. §-ai a nem vétkes nőnek végleges nőtartási követelését, illetve a vétkes férj ezirányú kötelezettségét.

A Kuria P. III. 6417/925. számú ítéleté az érdemtelenné vált, botrányos életet élő nő névviselési jogára vonatkozólag a házasság megszűnése utáni okokból megadja a volt férjnek a névviselési jog megszüntetésére irányuló keréseti jogot, azóta ez a döntés jogszokássá vált. (V. ö. e döntés kritikáját dr. Wagner Lillától Polgári Jog II. évfolyam, 232. oldal.)

Egy lépéssel tovább ment a Kuria P. III. 6870/927. számú ítéletével, amely kimondja: „Habár a házasság felbontásával a Ht. 73. §-a értelmében a volt házastársak között a házasság meg is szűnt és ezért őket egymással szemben a házastársi kötelezettségek, így a hitvestársi hűség, nem kötelezik, mégis a tartásnak a volt férjet terhelő szolgáltatása erkölcsileg csak addig indokolható, míg a nő társadalmi állásához nem illő és a közérkölcösköbe ütköző botrányos életmódjával a tartásra érdemtelenné nem válik.“ Szóval az ítélet ismeri a végleges nőtartási kötelezettség megszűnését a nőnek utólagos érdemtelensége miatt.

A szigorú jogi álláspontnak ez az ítélet nem felel meg, mert a Ht. a tartást, mint a névviselést is, a bontóperbeli vétkekesség szempontjából véglegesen megrögzíti és a törvényből kivehetőleg a kötelelem módosulásának a házasság megszűnése utáni okokból csak a Ht. 91. §-ának keretében (tartásdíj felémelése) van helye.

A névviselési jog tekintetében a jogi helyzet könnyebb,